

INFO LGOG KRING TER HORST

Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap kring Ter Horst
Opgericht 1 januari 1974

1989 no 0; 1990 no 1 en 2; 1991 no 3 en 4; 1992 no 5 en 6; 1993 no 7 en 8;
1994 no 9 en 10; 1995 no 11, 12 en 13; 1996 no 14 en 15; 1997 no 16 en 17;
1998 no 18 en 19; 1999 no 20 en 21; 2000 no 22 en 23; 2001 no 24 en 25; 2002
no 26 en 27; 2003 no 28 en 29; 2004 no 30 en 31; 2005 no 32 en 33; 2006 no
34 en 35; 2007 no 36 en 37; 2008 no 38 en 39; 2009 40 en 41; 2010 no 42 en
43; 2011 no 44 en 45; 2012 no 46 en 47; 2013 48 en 49; 2014 no 50 en 51;
2015 no 52 en no 53; 2016 no 54 en 55

INFO LGOG KRING TER HORST

Achtentwintigste jaargang, nummer 55, september 2016

Een uitgave van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap
kring Ter Horst.

INFO LGOG verschijnt twee maal per jaar. De oplage is 200 exemplaren.

REDACTIE INFO LGOG

Dhr. J.H. Jenniskens (Jos)
Engelerveld 14, 5961 DP Horst.
Telefoon: 077 398 2948
Telefoon: 06-13636386
e-mail: josjenniskens@home.nl

Dhr. J.T.L. Duijf (Jan)
Kloosterstraat 19, 5961 GE Horst
Telefoon: 077 398 8322
e-mail: jtlduijf@hetnet.nl

Redactieadres: Engelerveld 14, 5961 DP Horst, telefoon 077 398 2948

INHOUDSOPGAVE

<i>Van de redactie</i>	4
<i>Het woord is aan de voorzitter</i>	5
<i>Uitgangspunten van St.Kasteel Huys Ter Horst</i>	7
Column: Historische sensatie (11). Wim Moorman	12
Artikelen	
Ter Voert in de Echo	14
Sloop vestingwerken Gelre	13
De fiets van kapelaan J.B.H. Parren	22
Van pastorie naar modern gezondheids-centrum	25
Boek als product van een ambachtsman	33
Beknopte geschiedenis van molens Broekhuizen	39
Column: Al goud gevonden?. Xavier van Dijk	46
Lezingen en Excursies 2015	51
Bestuurszaken	
Programma 2016	51
Bestuur LGOG kring Ter Horst	52

VAN DE REDACTIE

De vaste medewerkers van ons blad zorgen ervoor dat er altijd meer dan voldoende kopij beschikbaar is om de INFO te kunnen samenstellen. Dat leidt steevast tot een bonte verzameling van artikelen: elk vogeltje zingt immers zoals het gebekt is. De ene auteur hecht aan wetenschappelijk verantwoord onderzoek, een ander kiest voor een op de actualiteit betrokken verhaal, een originele invalshoek of een meer anekdotisch getinte bijdrage. Aan al die artikelen ligt een visie ten grondslag van wat geschiedenis is, en waarop die zich moet richten.

De INFO wil aan al die verschillende benaderingen en opvattingen een podium bieden. Herhaaldelijk heeft de redactie de lezers opgeroepen om hun verhaal en kijk op een historisch onderwerp bij ons te publiceren. Dat gebeurt tot dusverre minder dan we hoopten.

Deze INFO bevat een tweetal visies op de toekomstige ontwikkelingen rond en op de Horster kasteelruïne. Columnist Wim Moorman en Jos Jenniskens, voorzitter van de Stichting Kasteel Huys ter Horst, verschillen behoorlijk van mening. Hopelijk bent u het met de redactie eens deze discussie de moeite waard is.

U kunt uw eigen mening vormen.

HET WOORD IS AAN DE VOORZITTER

UITDAGING

Marcel van den Munckhof, (voorzitter)

We leven in roerige tijden, zo lijkt het: terreurdreiging die dichterbij komt door aanslagen op diverse plekken in Europa; economische dreiging door een voorgenomen uittreding van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie, de Brexit; zekerheden die wegvallen doordat banen worden omgezet in contracten voor bepaalde tijd, zzp'ers zonder pensioen of arbeidsongeschiktheidsregelingen; pensioenen die niet geïndexeerd maar verlaagd worden.

Zelfs ons eigen LGOG ontkomt er niet aan dat de provinciale bekostiging een andere gaat worden. En ook op gemeentelijk vlak komen er wellicht wat veranderingen in de subsidies van de verenigingen.

De reactie op deze veranderingen leiden vaak, uit onbegrip, tot extreme reacties. Waardoor het ene uiteinde het andere raakt. Veel van deze veranderingen, hoe ingrijpend ze misschien ook mogen zijn of lijken, zijn echter te begrijpen vanuit het verleden. Geschiedenis kan ze verklaren: de Amerikaanse Nobelprijswinnares Pearl Buck schreef al "*als je vandaag wilt begrijpen, moet je op zoek gaan naar gisteren*". Een waarheid die ontegenzeggelijk is: geschiedenis herhaalt zich en wij allen, als geïnteresseerden in historie, of misschien zelfs beoefenaars van de geschiedschrijving, weten dit maar al te goed. Veel fouten hadden voorkomen kunnen worden als we van de geschiedenis hadden geleerd.

De plaatselijke kring van LGOG - kring Ter Horst - tracht de geschiedenis van lokaal niveau onder de aandacht te brengen, te vertellen en te duiden. We hebben niet de pretentie dat we daarmee wereldoorlogen zullen voorkomen of dat we hierdoor macht kunnen uitoefenen! Maar we hopen wel, naast een interessante avond of een gezellige excursie, mensen aan te zetten tot nadenken, nieuwe gezichtspunten of gespreksstof te leveren. We proberen daarvoor de onderwerpen dicht bij huis te zoeken.

Zo zullen we in september aandacht besteden aan de Tweede Wereldoorlog in onze contreien. Joden die de Randstad ontvlucht zijn en die in onze streken terecht kwamen. Een ervan, Salomon Walvis, kwam op tragische wijze in Horst om het leven en deze zaak werd na de oorlog in de doofpot gestopt. Tot nu. In november zal een oud-Horstenaar komen praten over het geweld in onze streken in de achttiende eeuw. Westernachtige taferelen in onze omgeving met doodslag en gewapende strijd waarbij zelfs een machinegeweer "avant la lettre" werd ingezet. Ook hieruit blijkt weer hoezeer de geschiedenis zich herhaalt en dat onveiligheid iets is van alle tijden.

Elk seizoen biedt de kring Ter Horst een keur aan lezingen met onderwerpen uit verschillende tijdvakken. Daarnaast zijn er excursies, een wintercursus, twee keer per jaar deze *INFO LGOG* om ook het tijdschrift *De Maasgouw* en het wetenschappelijke jaarboek *Publications* niet te vergeten. Voor eigenlijk een luttel bedrag ontvangt u al dit moois en deze stof tot nadenken. Een avondje uit naar bioscoop of theater is nog bijna duurder dan een heel jaar lang deelname aan verschillende activiteiten van het LGOG! En u kunt uw interesse nog verder uitbreiden door lid te worden van specifieke secties of commissies.

Graag wil het bestuur u uitdagen. Uitdagen om begrip voor de huidige tijd te kweken bij anderen. Hoe? Bijvoorbeeld door een nieuw lid aan te brengen. Als elk lid een nieuw lid werft, zou onze kring in aantal letterlijk verdubbelen. Daarmee bereiken we dan nog meer mensen (die niet alleen genieten van dezelfde voordelen als u al doet) die ook kennismaken met historisch perspectief en de verschillende zienswijzen daarop. Waarmee we ongetwijfeld een beter begrip voor de huidige ontwikkelingen kweken en waardoor we betere beslissingen zullen nemen. Toegegeven, het klinkt hoogdravend maar zo is het niet bedoeld. De bedoeling is om meer mensen kennis te laten maken met ons werk en daarmee de betekenis en het belang van Geschiedenis (met hoofdletter!) te onderstrepen. Dat daarmee de kring groter wordt - en het LGOG - is een prettige bijkomstigheid, maar het gaat natuurlijk om het *samen ontdekken van de geschiedenis*. En om het gemakkelijk te maken hebben we al een folder voor een nieuw lid bijgevoegd!

Wij heten u, net als alle nieuwe leden, van harte welkom om samen de geschiedenis te ontdekken! ◀

UITGANGSPUNTEN VAN STICHTING KASTEEL HUYS TER HORST BIJ HAAR VISIEVORMING *

Jos Jenniskens voorzitter Stichting Kasteel Huys ter Horst

* Het resultaat van deze uitgangspunten kunt u vinden op de website van de stichting www.kasteelhuysterhorst.nl.

De Stichting kasteel Huys ter Horst zocht al diverse jaren naar mogelijkheden om “Het Kasteel” weer toegankelijk te maken voor het publiek en te kijken naar een exploitatie waardoor met minimale overheidsbemoedienis het kasteel in stand kan worden gehouden.

Met deze visie wordt hierop voortgebouwd en daarmee een bijdrage geleverd aan het ontwikkelen van het concept van de Sportzone. De centrale positie van het kasteel wordt verder uitgewerkt.

Het voornemen van het ontwikkelen van een sportzone waarbij alle partijen worden betrokken in de vorming van een totaalvisie, werd dan ook door de Stichting als mogelijkheid gezien om háár doelstelling en de doelstelling van de sportzone te matchen en een meerwaarde te geven.

Het doel van het plan is meerledig. In de conceptvisie van de Sportzone wordt een voorzichtige richting omschreven wat de betekenis van het kasteel zou kunnen zijn voor het gebied. De Stichting Kasteel Huys ter Horst hoopt met dit plan een betekenisvolle en gedetailleerde invulling te geven als aanvulling op de conceptvisie.

Aan deze visievorming lagen de volgende uitgangspunten ten grondslag:

1) Het in stand houden van de Hoofdburcht van kasteel Huys ter Horst als (gedeeltelijk gereconstrueerde) ruïne.

De huidige hoofdburcht is een product van bewuste “ontmanteling” (18/19 eeuw) natuurlijk verval (20 eeuw) en een 3 tal acties om het verval te stoppen.

2) Praktische overwegingen spelen een rol.

Welke (bouw) elementen kunnen elkaar versterken in de presentatie van kasteel Huys ter Horst en welke bijdrage levert deze keuze dan voor de toegankelijkheid en bruikbaarheid van de ruïne.

3) Bezinning en oriëntatie op mogelijke vervolg stappen zijn reeds eerder ingang gezet.

Onze keuze om in de volgende fase de voorburcht en de ruïne te reconstrueren dan wel te consolideren komen voort uit de visie en overtuiging dat kasteel Huys ter Horst van importantie is voor de regio op zowel historisch, cultureel, maatschappelijk en economisch gebied.

4) De ruïne moet beleefbaar worden gemaakt.

De beste garantie om mensen blijvend te “koppelen” aan cultureel erfgoed is om hun fantasie te verbinden aan erfgoed in dit geval kasteel Huys ter Horst.

5) De omvang en schaal van de hoofdburcht laten zien zonder te kiezen voor een grootschalige reconstructie.

Hiervoor willen we de contouren van de hoofdburcht laten zien middels een stalen constructie zodanig dat de gevels en de daken zichtbaar worden en hiermee de importantie en uitstraling terug geven aan deze plek.

6) Herbouw/reconstructie van de voorburcht om het ensemble in zijn volle omgang te laten stralen.

De reconstructie van de façaden van dit gebouw zal een waardevolle aanwinst zijn voor z'n omgeving maar juist ook ons de kans bieden om het geheel, hoofdburcht en voorburcht, voor de toekomst te kunnen behouden.

7) Brengen van het historisch erfgoed naar de volgende generatie.

Immers het zichtbare en tastbare erfgoed heeft een belangrijke maatschappelijke functie als het gaat om de streekidentiteit, lokale historie en cultuur te duiden.

8) Het kasteel is met z'n omgeving (natuur en andere bebouwing) constant onderworpen aan een organisch proces.

Waarbij vormen (architectuur) en volumen (gebouwen) in de tijd mee gaan met het wel en wee van de bewoners maar juist ook in interactie zijn met z'n natuurlijke en maatschappelijke omgeving.

9) Interne ontwikkelingen (bestuursvisie) en externe ontwikkelingen zorgen voor een gezonde dynamiek met respect voor elkaars vertrekpunten en verantwoordelijkheden.

De sportzone ontwikkelingen zijn niet de aanleiding voor onze plannen en visie maar zorgen wel voor het juiste momentum om onze visie met doordachte plannen te kunnen realiseren.

De toekomstige opgaven

Als resultaat van deze uitgangspunten ziet de Stichting kasteel Huys ter Horst op basis van de notitie, de volgende ontwikkelingen voor Kasteel Huys ter Horst:

- 1. Het optimaliseren van de gebruiksmogelijkheid van de Hoofdburcht:**
 - a. Gedeeltelijke herbouw poortgebouw van de hoofdburcht, met daarin plaatsing van toiletgroep.
 - b. Herbouw westwand met bordes.
 - c. Bestraten van de Binnenhof met maaskeien.
- 2. Herbouw van de Voorburcht:**
 - a. Herstel ensemble van het vroegere kasteel.
 - b. Ruimte bieden voor diverse activiteiten.
 - c. Minimaliseren van nieuwe bouwactiviteiten in het park.
- 3. Beleving van het Kasteel met een doel:**
 - a. Driedimensionaal aangeven van de grandeur van de Hoofdburcht.
 - b. Aanbrengen van zonnecellen op de schuine daken.
- 4. Ontwikkelen van Kasteeltuin De Schans:**
 - a. Open maken zichtlijnen naar kasteel.
 - b. Inrichten als beeldentuin.

BIJLAGE

BEKNOPTE (BOUW) HISTORIE KASTEEL HUYS TER HORST:

- ± 1300 Ommuurd binnenplein van mergel, zogenaamde “vluchtburcht”;
- ± 1350 Bouw Donjon;
- tot 1400 Uitbouw met stenen gebouwen binnen de muren;
- ± 1400 Uitbouw met voorburcht en Hof ter Binnen;
- 1579 Verwoesting kasteel door rondtrekkende Spaanse troepen;
- na 1579 Bouw twee torens buiten de muren; vierkant op de zuidoost- en rond op de zuidwest hoek;
- 1661 Start modernisering kasteel door Willem-Vincent van Wittenhorst (tek.Jan de Beijer 1738);
- 1828 Overlijden laatste kasteelheer Frans-Clemens von Fürstenberg op “Campsplaats”;
- vanaf 1842 Afbraak vervallen kasteel voor de verkoop van bouwmaterialen;
- 1969–1975 Onderzoek ruïne door prof dr J.G.N. Renaud met leden van de Archeologische Werkgemeenschap Nederland en later met Delftse studenten.
- Tijdens deze periode werden de restanten geconsolideerd door WSW mensen o.l.v. Ing L.J. Greweldinger en met advies van prof dr Renaud;
- 1983 Compleet Consolidatieplan, tekeningen en ramingen van de Technische Hogeschool Delft o.l.v. prof Renaud.
- (Goedkeuring Rijksdienst voor Monumentenzorg. Plan is niet uitgevoerd);
- 1996 Studiedag Huys ter Horst. “Huys ter Horst, een toekomst voor een ruïne”;

- 2000 Oprichting Stichting Kasteel Huys ter Horst en start van de werkzaamheden;
- 2003 Begaanbaar maken en opwaarderen van de Voorburcht;
- 2004 Plaatsen Uitzichttoren (Donjon) en poortgebouw;
- 2005 Start Consolidatie Hoofdburcht.

Sinds 2000 werkt de Stichting Kasteel Huys ter Horst met een groep van toegewijde vrijwilligers aan de renovatie en gedeeltelijke wederopbouw van Kasteel Huys ter Horst. Het doel is het volledige ensemble van het kasteel een beter aanzicht te geven voor de bewoners van de Gemeente Horst aan de Maas en de bezoekers. ◀

FA. H. THEUNISSEN & ZN
dakbedekkingen
sinds 1927

Noordsingel 11, 5961XW Horst
Telefoon 077-3981420
Telefax 077-3988603
Internet www.theunissen-dakbedekkingen.nl

HISTORISCHE SENSATIES (11)

Kasteelruïne

Wim Moorman

Een escaperoom, zonnecellen op daken van cortenstaal, een jeugdherberg, een Sporthall of Fame, een gezondheidscentrum: zomaar een greep uit alle toekomstplannen voor wat ooit 'de ruïne van kasteel Huis Ter Horst' heette. Het merendeel van deze plannen is verwoord in *Kasteel Huys ter Horst – de essentiële schakel in de sportzone*, een uit januari van dit jaar daterend en door collectief BRAT in opdracht van Stichting Kasteel Huys ter Horst opgesteld rapport.

Het rapport draait er niet omheen: kasteel Huys ter Horst moet het middelpunt worden van wat op het moment van schrijven nog de naam Sportzone Kasteelsche Bossen draagt. 'Kasteel Huys ter Horst [wordt] volledig onderdeel van de infrastructuur van de Sportzone', zo heet het. In welk licht moeten alle voorstellen en plannen worden gezien? 'Vooraf om de betekenis van de Sportzone mee vorm te geven, daarnaast betekent het dat het kasteel ook voor de volgende generaties behouden blijft.' De sportzone dus als geschenk uit de hemel, want 'het belang van het kasteel [is] enkel waardevol als het door de gemeenschap kan worden benut'.

Het staat er heus: '**Daarnaast** betekent het dat het kasteel ook voor de volgende generaties behouden blijft' en 'Het belang van het kasteel is **enkel waardevol** als het door de gemeenschap kan worden benut'. Het kasteel gereduceerd tot vehikel voor de sportzone. Een gotspe, een *Umwertung aller Werte*. Als het maar nut heeft, als het maar een functie heeft, als het maar onderdeel is van de belevingseconomie, als het maar vermarkt kan worden, ja dan gloort er nog enige hoop voor het kasteel. Alsof een kasteel of een kasteelruïne geen intrinsieke waarde kan hebben.

Als ook maar een fractie van alle toekomstplannen voor de ruïne van kasteel Huis Ter Horst werkelijkheid wordt, vallen er over enkele jaren ter plekke allerlei soorten van sensaties te beleven. Behoort de

historische sensatie daar dan ook nog toe? Of ben je voor de historische sensatie bij kasteel Huis ter Horst voortaan aan het verkeerde adres? Resteert van het kasteel dan nog slechts de naam?

P.S. Uit doorgaans zeer betrouwbare bron heb ik vernomen dat in Museum De Kantfabriek sinds enige tijd hard wordt gewerkt aan digitalisering van *De Echo van Horst* (iets waarvoor ik op deze plaats meerdere malen heb gepleit). Hulde! ◀

- meer dan 100 bieren -
HET CAFÉ MET GEVOEL VOOR
BIER MET 'N TRADITIE

Venrayseweg 94, 5961 AJ Horst
Telefoon (077) 398 30 09

GESCHIEDENIS VAN HORST PUBLIKATIES IN DE VOORMALIGE ECHO

H. G. ter Voert †

H.G. Ter Voert (1905-1984) verdiepte zich jarenlang in de regionale historie en publiceerde daarover regelmatig in de Echo. In 1935 werd hij benoemd tot hoofd van de Lagere School in Griendtsveen. Tot aan zijn pensionering in 1970 zou hij deze functie blijven bekleden.

Hij schreef een reeks over het kasteel van Horst en zijn bewoners. Zijn artikelen bevatten een schat aan wetenswaardigheden. De redactie heeft daarom besloten om delen van de serie nogmaals te publiceren.

De kinderen van Willem Vincent van Wittenhorst (vervolg)

Over **Maria A.A.Th. van Wittenhorst** valt, na haar studie te Roermond en Brussel, jaren lang bijna niets te melden. Terwijl haar broer in militaire dienst steeds meer geld vroeg (en kreeg), bleef zij, behoudens een enkele uitschieter, in haar uitgaven uiterst bescheiden. Van onenigheid met haar moeder de Markiezijn-Douairière is dan ook niets te bespeuren.

Hoe bracht Maria de dagen door? Af en toe ging zij op reis (Munsterbilsen, Walbeck, Roermond, Wesel). Een paar rekeningposten wijzen er op, dat zij zich soms bezig hield met handwerken. Zij kocht bijv. groene stof, garen, enz. (1696); uit Roermond liet zij kant meebrengen (1699); en Hend. van de Pas, koopman te Amsterdam, leverde haar - via; Jacobus van Dael - enige ellen zwart damast (1704). Lectuur was er in die tijd nog niet veel, maar toch kocht zij, door bemiddeling van de pastoor "eenen boeck" van 4 gulden.

In 1697 ontving de Gravin van Goltseen 100, patakons terug die Maria geleend had; bovendien kreeg Maria voor zichzelf nog 50 patakons. In 1696 werden haar achtereenvolgens uitbetaald: 10 patakons, 20 patakons en zelfs 600 patakons. Tussen 23 mei 1708 en 26 juni 1709 boekte de rentmeester niet minder dan 12

betalingen voor haar, totaal ruim 80 pataatkons. Dit zijn dan de uitschieters.

Maria was godsdienstig van aard. In 1699 betaalde zij aan de Eerw. Heer Ruijschenbergh 8 gulden als stipendium voor 20 missen. In 1705 liet zij het hele jaar lang iedere dinsdag een mis lezen en betaalde daarvoor 6,5 patakon.

In 1709 leverde apotheker van der Vucht te Venlo medicijnen voor Maria van Wittenhorstuivers.

1710 dokterde Mr. Jan van Wis te Horst haar been.

Toen Baron Johan in 1712 zeer veel geld nodig had voor paarden en equipage en zijn moeder. daardoor in financiële moeilijkheden raakte, verkocht niet alleen de Markiezin voor ruim 1487 gulden zilverwerk, ook Maria droeg 'n steentje bij door voor 64 gulden zilverwerk te verkopen.

Sinds 1697 had Maria een eigen kamenier: Petronella Roggen. Deze kamenier verdiende 32 gulden per jaar. Blijkens hoge geldbedragen, die haar werden meegegeven om op het kasteel af te dragen, genoot zij het volle vertrouwen van haar superieuren. Tot de dood van haar meesteres bleef zij in dezelfde dienst; ongeveer 41 jaar. Te zijner tijd zullen we zien hoe het daarna op haar oude dag met haar gegaan is.

Doch keren we nu terug naar Baron Johan.

Ten tijde van de Spaanse Successie-oorlog, bevond Baron van Wittenhorst zich in aug. 1702 in het „groot Hollands leger" achter Cuyck. De Horster Scholtis Reinier van Eindt ging er toen met de Schepenen Michiels (van Horst) en Gijsbert Leljsten (van Sevenum) naar toe om hem te spreken en “levende sauvegardes" te vragen.

Om beveiligd te zijn tegen geweld en overlast der soldaten van een bepaald leger, kon men aan de commandant van dat leger sauvegardes vragen in de vorm van een beschermingsbrief (schriftelijke sauvegarde), ofwel, zoals in dit geval, in de vorm van enige soldaten uit dat leger, die dan op de toegangswegen van het dorp op post werden gezet (levende sauvegardes). De levende sauvegardes waren doelmatiger dan de schriftelijke. Voor de Franse sauvegardes betaalde Horst jaarlijks een vaste belasting: het zgn. sauvegardegeld.

Doordat de koning van Spanje kinderloos gestorven was, brak begin mei 1702 een oorlog uit tussen Frankrijk enerzijds en Engeland, Nederland, Duitsland en Oostenrijk anderzijds. Eind juli van dat jaar lag het „groot leger", der Fransen te Hassum (in de buurt van Goch. De Horster scholtis Reinier van Eindt reisde, er samen met schepen Jacob Campers naar toe, om zich te beklagen over de „insolentie van de voleurs" (= brutaliteit van rovers en dieven)te Horst en om levende sauvegardes mee te brengen.

Zoals reeds werd vermeld, bevond Johan van Wittenhorst zich in augustus' 1702 in het „groot Hollands" leger achter Cuyck. Op 28 augustus trok scholtis van Eindt het „klein Hollands" leger tegemoet, dat tussen Helden en Roggel naderde om Venlo te belegeren. Hij vroeg levende sauvegardes voor Horst, doch moest hiervoor mee naar Venlo, waar pas de volgende dag aan zijn verzoek werd voldaan. Tegen de avond kwam hij in Horst terug met de sauvegardes bij zich.

Op last van Baron van Wittenhorst reed Van Eindt twee dagen later, dus 31 augustus, met enige schepenen van de grootste dorpen in het Ambt Kessel - waar ook Horst bij behoorde - weer naar Venlo om de Generaal te vragen, of de dorpen van het Ambt Kessel de foerage mochten leveren, hetgeen werd toegestaan. De Horster bakkers Hieronimus Reialt en Vincent Loenen bakten voor de gemeente brood, dat bestemd was voor het beleg van Venlo.

Venlo was in 1701 door Franse troepen bezet. Het beleg, waarover hier sprake is, begon 29 augustus 1702, zoals we gezien hebben en duurde tot 23 september d.a.v. Toen gaf de Franse bezetting de stad over. ◀

SLOOP VESTINGWERKEN GELRE

Dorpen Horst aan de Maas werkten verplicht mee

Huub Hendrix

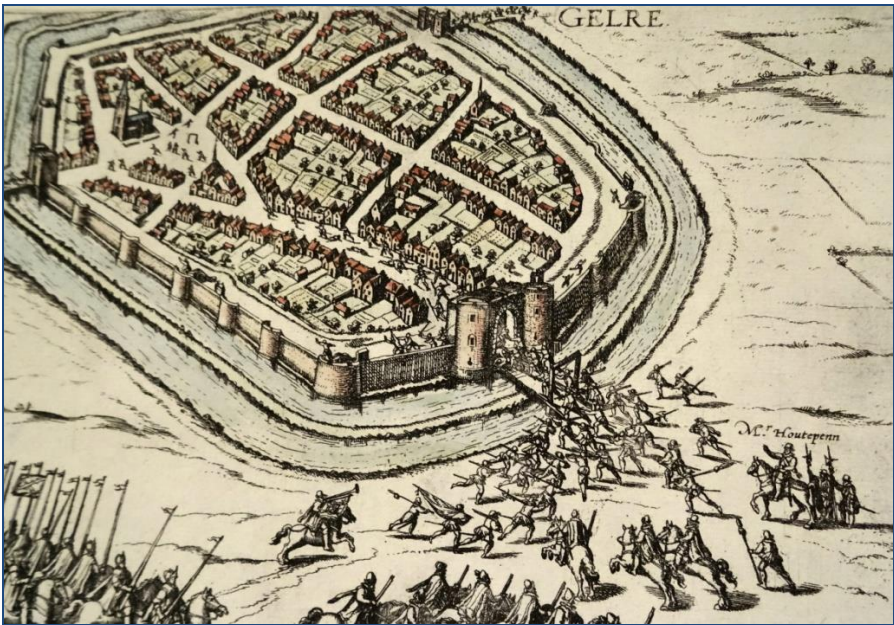
In 1713 na de Spaanse Successieoorlog viel het Land van Kessel toe aan de koning van Pruisen. Het land van Kessel omvatte het gebied dat tegenwoordig ongeveer gelijk is aan de gemeente Venray, Horst a/d Maas en Peel en Maas. Bovendien hoorde ook Blerick bij het land van Kessel. Venlo werd Staats (Hollands gebied). Het land van Kessel omvatte ongeveer het gebied tussen Kessel en Venray aan de westzijde van de Maas met aan de oostzijde in de Peel de grens.

Tot het einde van het Ancien Regime bleef dit gebied onder de heerschappij van Pruisen. Het bestuurlijk centrum van het hele Overkwartier werd centraal door de `Kriegs- und Domainenkammer` bestuurd vanuit het vestigingsstadje Geldern, later ging dit instituut over in het `Administrationskolleg`.

Als belangrijke vestingplaats moest het stadje het vaak ontgelden. Zo als in 1587 (Spanjaarden) en in de jaren 1703 (Pruisen) en 1757 (Fransen). De belegering in 1703 door de troepen van de koning van Pruisen werd uitgevoerd onder leiding van Generaal veldmaarschalk Karel van Wijlich-Lottum, heer van Lottum en half Grubbenvorst. Na het bombardement in mei 1757 door Franse troepen in de Silezische oorlog (1756-1763), was de maat vol. Het is dan ook niet verwonderlijk dat Geldern zich wilde ontdoen van de verouderde vestingwallen. In januari 1764 verscheen het plakkaat of reglement "*Waernaer de respectieve Ampten ende Dorpen hun sullen hebben te reguleeren by het demoleeren van de Fortificatie Wercken van Gelder*". ¹⁾

Bij het verwijderen van de wallen, en het dichteren van de grachten, werden alle dorpen en plaatsen in het Overkwartier betrokken.

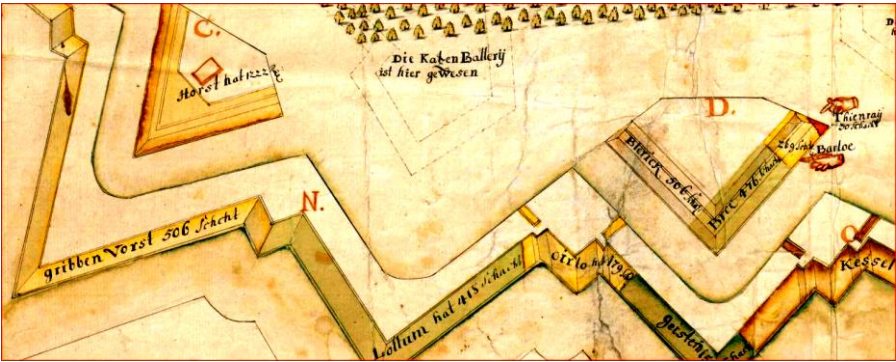
De sloopwerkzaamheden werden verdeeld met dezelfde formule als de toenmalige belasting heffing. De te verwijderen fortificaties werden opgedeeld in schachten. Van de totale werkzaamheden werd een kaart vervaardigd waarop van alle dorpen is aangetekend op welke plek en hoeveel schachten verwijderd moesten worden. ²⁾

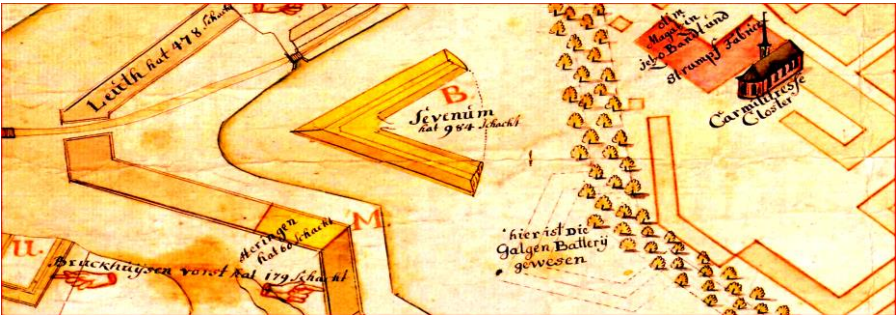
Verovering Geldern door de Spanjaarden in 1587, Detail uit de gravure F. Hogenberg, plaatnummer 107 (particuliere collectie)

Iedereen die op de belastinglijst stond, ofwel schatplichtige was, moest meewerken.

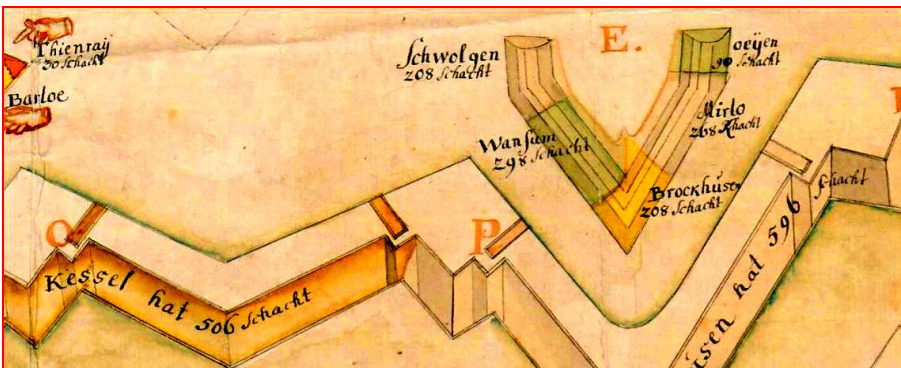
Met kar en paard of alleen met handgereedschap als de schop en zelfs met een kruitwagen, maar men moest wel minimaal 17 jaar oud zijn. Wie niet aan zijn verplichtingen om aan de stadswallen te slopen voldeed kon rekenen op een boete van 3 goudgulden.³⁾ De uitvoering moet een groots schouwspel zijn geweest. Als voorbeeld nemen we Horst, gelegen op ongeveer 20 km in vogelvlucht van Geldern. In de Horster kerspelrekening van 1764 zien we dat Bernard Jonckman een vergoeding kreeg voor zijn in het tumult vermiste kruitwagen. Zo kreeg de plaatselijke richterbode een vergoeding van 25 gulden voor een half jaar dienen ten behoeve van het slichten van de wallen. Voor de voortgang van de werkzaamheden moesten er dagelijks uit het gehele Overkwartier minimaal 300 karren en 300 arbeiders, ook wel pioniers genoemd, aanwezig zijn.

In deze detail uit de kaart van 1764 zien we de te slechten stukken van de stadswallen voor onder andere de dorpen Horst 1222, Grubbenvorst 506, Lottum 418, en Tienraij, met het handje boven rechts, 30 schachten.

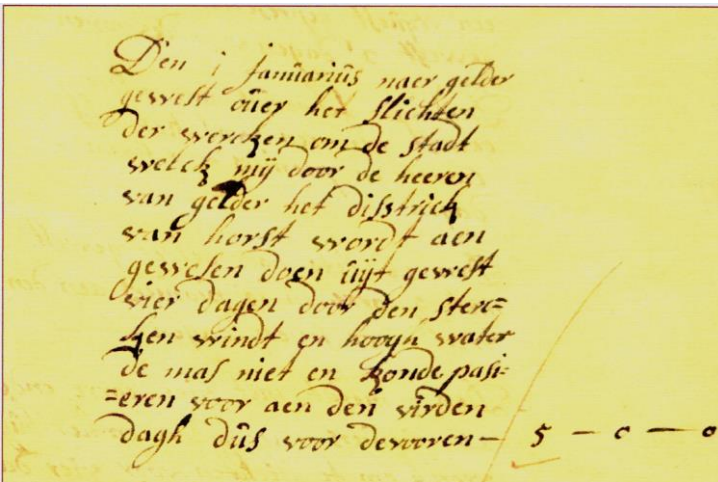

Op bovenstaande detail uit de kaart van 1764 zien we de toegewezen schachten van Sevenum 984, en Broekhuizenvorst 179 schachten. Ook zijn op onderstaande detail opname uit deze kaart de schachten van Oeijen 90, Broekhuizen 208, Swolgen 208, en Meerlo 268 te zien.

In de bewaard gebleven dorpsarchieven treffen we rekeningen aan van gemaakte kosten.

Zoals de rekeningen van de veren die de paarden, karren en pioniers voor het werk in Geldern over de Maas zetten op hun heen en terugreis. Zo gingen de Horstenaren via het Lottumse veer zoals we zien in de Horster dorpsrekening van 1764. ⁴⁾ De te verwijderen wallen door het dorp Horst en omliggende plaatsen waren gelegen in het zuidwesten van het stadje Geldern. Opvallend is dat de route ten zuiden van Arcen ging over het Lottums veer, terwijl als de Horsternaren in het depot te Geldern zout gingen halen ze voor de route ten noorden van Arcen kozen. Dan maakten ze gebruik van het veer te Broekhuizen. Alle dorpen moesten een opzichter uit hun groep aanstellen. De kleine dorpen konden samen een opzichter aanstellen. Terwijl de dorpen die alleen een batterij, ofwel driehoekige wal achter de gracht waar de kanonnen werden opgesteld kregen toegewezen, zoals Horst en Sevenum, een eigen opzichter moesten hebben. Voor Horst werd deze functie afwisselend uitgevoerd door Jan Droessen en Joannes Tacken. Het aantal karren en pioniers varieerden nog al. Zo leverde Horst in 1764 op 26 februari 9 karren en 12 pioniers, en bijvoorbeeld op 7 maart 4 karren en 26 Horster pioniers.

Den 1 Januarius naer gelder
gewest over het slichten
der wercken om de stadt
welck mij door de heeren
van gelder het disstrick
van horst wort aen
gewesen doen uijt gewest
vier dagen door den ster-
cken windt en hoogh water
de mas niet en konde pasi-
eren voor aen den virden
dagh dus voor devooren - 5 - c - o

Den 1 januarius naer Gelder gewest over het slichten der wercken om de stadt welck mij door de heeren van Gelder het disstrick van Horst wordt aen gewesen doen uijt gewest vier dagen door den stercken windt en hoogh water de Mas niet en konde pasieren voor aen den virden dagh dus voor de vooren.

Den 15 dito naer gelder
gestest met elf carren en
en ock pioniers om de
wercken te slichten doen
uijt gestest seven dagen
voor devooren - - - 8 - 15 - 0

Den 15 dito naer Gelder gewest met elf carren en ock pioniers om de wercken te slichten doen uijt gestest seven dagen voor de vooren.-

Den 29 dito januarius
naer gelder gestest dienen
op den wal met 14 carren
en pioniers uijt gestest
seven dagen voor devoore - 8 - 15 - 0
22 = 10

Den 29 dito januarius naer Gelder gewest dienen op den wal met 14 carren en pioniers uijt gestest seven dagen voor de voore.-

Drie details uit de declaratie van Joannes Tacken. ⁵⁾

Zo werd het stadje bij oorlogsconflicten niet meer belegerd en bevrijd van haar verouderde vestigingwallen, en kon zich verder ontwikkelen. ◀

1. Gemeente Archief Venlo, Archief 100 Kerspel Blerick inv. nr.106,Reglement 1764 januari 2,
2. Landesarchiv NRW Rheinland,Duisburg Karte 3745.
3. RHCL Maastricht, Schepenbank Arcen/Velden inv. nr. 74.
4. Gemeente Archief Horst, inventarisnummer 66, Kerspelrekening Horst 1764, post 310.
5. Gemeente Archief Horst, inventarisnummer 197,bijlage (kwitanties) Kerspelrekening Horst 1765.

DE FIETS VAN KAPELAAN J.B. H. PARREN

Harrie Rajmakers

Pastoor Von Bönninghausen lag in het ziekenhuis in Utrecht en schreef aan de bisschop, dat de parochie Swolgen erg uitgestrekt was. Hij gaf als voorbeeld: Een half uur lopen naar Tienray, De Oosterbosch en De Legert. Naar De Gun vergde het twintig minuten. Alles lag in een andere richting. Soms moest hij tweemaal per dag naar Tienray.

De drukte nam toe, ondanks de assistentie van rector Aerts. De pastoor kon gebruik maken van de koets. Anders was het gesteld met de kapelaan. Daarom vroeg hij vanaf zijn ziekbed of kapelaan Parren met het rijwiel naar de afgelegen plekken mocht fietsen. De bisschop vond het gebruik goed, maar alleen binnen de parochie.

De kapelaan hield zich echter niet aan het voorschrift, zoals blijkt uit een brief, die pastoor Von Bönninghausen op 18 maart 1913 schreef aan de vicaris-generaal van het bisdom Roermond.

"Het rijwiel van mijn kapelaan bewijst goede diensten, niet slechts in gewonen doen, maar vandaag in buitengewone dienst. Bij de intrede der kerk alhier kreeg Kapelaan achterdocht over de gedragingen van een vreemd kerkbezoeker, die zich spoedig op zijn rijwiel verwijderde. Na lijm aan een offerblok ontdekt te hebben, nam Kapelaan zijn rijwiel en rende de vreemde naar Broekhuizenvorst na. 't Was wel over de grens der parochie doch in casu excusabel. Aan de kerk aldaar zag hij ras hetzelfde rijwiel staan. Ging daar zijn collega aanroepen en trok met hem kerkwaarts, waar dezelfde aangetroffen werd. Na velerhand bespreking met den delinquent, over wiens schuld zij niet langer konden twijfelen, trokken de 2 Heren met hem in hun midden het dorp in en kwamen bij den burgemeester terecht, waar ze hem aan den veldwachter en vervolgens aan de marechaussee van Arcen in handen speelden. Daar ik post factum juist van Tienray thuis kwam, waar ik den hoofdofferblok ledigende een paar tientjes met lijm besmeurd in de opening gevonden had, wisten we dat de man ook daar getracht had zijn slag te slaan. Aldaar zeker met weinig succes, daar ik er een paar kunstige Lips-offerstukken uit Dordrecht geplaatst heb.

Die kerkdief, een Duitscher, inspecteerde blijkbaar op zijn rijwiel een reeks van kerken."

Voormalige kapelanij in Tienray

Omdat in 1927 Tienray een zelfstandige parochie werd, zal die kapelanie wel opgeheven zijn. Dit gebouw is nogal hoog in verhouding tot het oppervlak. Een verklaring voor die hoogte biedt de volgende anekdote: Pastoor Aegon von Bönninghausen was pastoor van Swolgen en Tienray en was nogal ziekelijk. Hij lag in het ziekenhuis van Utrecht en tijdens zijn verblijf daar bleek dat het dak lekte. De enige remedie was blijkbaar om er nog een verdieping op te zetten. ◀

MUNCKHOF

*Zorgeloos vervoer
begint bij Munckhof*

Tel. 077 397 8888
www.munckhof.nl

VAN PASTORIE NAAR MODERN GEZONDHEIDSCENTRUM 'T LAEFHOËS IN AMERICA

Hay Mulders

Eind 2016 zal America een voorziening rijker zijn als 't Laefhoë (de voormalige pastorie uit 1892 aan de Past. Jeukenstraat) gerealiseerd is.

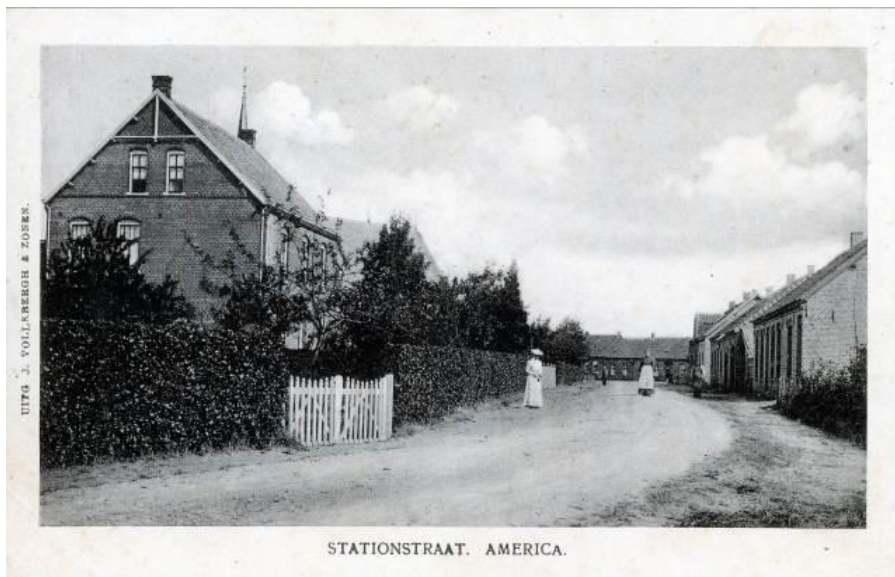
Periode 1: 1891-1926 PASTORIE ST. JOZEFKERK.

Vóór 1800 was America een groot veen- en heidellandschap, onderdeel van het Peelgebied. Nadat in 1866 de spoorlijn Venlo-Eindhoven was aangelegd, werd op het kruispunt van enkele karrensporen Wachtpost 16 gebouwd. In deze tijd telde America zo'n veertig boerenfamilies die naar de Peel waren gekomen om te verdienen aan het steken van turf.

In 1888 werd de eerste school gesticht die aanvankelijk ook dienst deed als kerk. Nadat op 26 april 1891 het eerste parochiehoofd, pastoor Jeuken was aangesteld, werd al snel duidelijk dat het schoolgebouw ontoereikend was als kerk. Op de eerste kerkbestuursvergadering van 17 mei 1891 werd besloten tot de bouw van een nieuwe kerk met pastorie. Een maand later tijdens de tweede vergadering van 7 juni lag er al een plan met bestek op tafel. De architect, de in Hilversum gevestigde JHH van Groenendael was een bekende van pastoor Jeuken. Beiden waren afkomstig uit het Limburgse dorp Nunhem, vlak bij Roermond.

Het totale plan omvatte de bouw van een kerk met pastorie voor een bedrag van fl. 26.493,00. Dit werd deels betaald uit een subsidie van de gemeente van fl. 15.000. Daarnaast droeg het Hertogdom Limburg ook nog fl. 1.000 bij. Het overige geld werd ingezameld door pastoor Jeuken die in de omgeving van Venlo een beroep deed op de vrijgevigheid van katholieken door de verkoop van loten.

Nadat op 18 juni 1891 tijdens de aanbesteding de bouw van de kerk en pastorie werd gegund aan L. Haegens uit Horst, was men van plan vóór 1 december 1891 de kerk en pastorie onder dak te hebben, zodat deze vóór 1 mei 1892 betrokken zouden kunnen worden. Dit voornemen werd gehaald want op 11 mei 1892 is de nieuwe kerk ingezegend en op 21 juni 1892 kon de pastoor ook zijn intrek nemen in de nieuwe pastorie.

Op de foto de toenmalige Stationsstraat (thans Past. Jeukenstr. met links de nieuwe pastorie.

Architect van Groenendael komt uit een familie van metselaars en aannemers uit het Midden- Limburgse dorp Nunhem. Zijn vader Jan van Groenendael (1835-1912) werkte als aannemer aan de Limburgse kerken van Merkelbeek en Posterholt. Onder directie van Pierre Cuypers voerde hij in 1879 de restauratie uit van de toren van Martinskerk in Venlo. Drie van zijn zonen, Jean, Jacques en Hubert kozen eveneens voor het vak van aannemer/architect, waarvan de laatste als bekendste wordt gezien. Zoon Jacques bezat ook een aannemerij, de eigenlijke voortzetting van het bedrijf van zijn vader, en werkte net als zijn vader geregeld samen met Pierre Cuypers, zoals bij de bouw van het Groot Seminarie in Hoeven en de St. Annakerk in Breda. Van Groenendael vestigde zich eerst in Hilversum en verhuisde in 1907 naar Breda, waar hij de timmerfabriek "de Mark" bezat en gedurende lange tijd lid was van de gemeenteraad.

Zijn vroegst bekende werk als architect is de bouw van twee vleugels aan het gymnasium in Venray voor de Paters Franciscanen in 1890. De kerk en pastorie in America uit 1891 gelden als een van zijn vroegste werken. Aansluitend ontwierp hij ook de kerk van het naastgelegen dorp Griendtsveen.

Als architect heeft hij ongeveer 25 kerken gebouwd of verbouwd en als aannemer bouwde hij meer dan 60 kerken. Daarnaast ontwierp hij verschillende kloosters, scholen, gestichten, kapellen, pastorieën en een ziekenhuis.

Periode 2: 1926-1981 H. Hartklooster met de Zusters van Goddelijke voorzienigheid.

Bij zijn aanstelling in 1923 had pastoor Houben een grote wens: een katholieke school in het dorp, in plaats van de bestaande openbare school. Hij ging op zoek naar “goedroomse” leerkrachten en stuurde verzoeken naar de zusters van het Kostbaar Bloed, de sociëteit van Jezus, Maria, Joseph in Den Bosch en naar de zusters Ursulinen in Grubbenvorst. De toenmalige bisschop van Roermond, monseigneur Schrijnen, twijfelde echter of de congregaties zusters konden vrij maken om in America een klooster te beginnen. De verzoeken van pastoor Houben werden in eerste instantie dan ook afgewezen. Maar uiteindelijk lukte het de pastoor in november 1924 toch en overtuigde hij de zusters van de Goddelijke Voorzienigheid zich wel in America te vestigen.

Pastoor Houben had voor de zusters al een onderkomen op het oog, namelijk zijn eigen pastorie die hij veel te groot vond voor zichzelf. Bij de voormalige pastorie hoorde een achterbouw en een grote tuin met een boomgaard, die ideaal zou zijn voor de zusters. Hijzelf betrok een nieuwe kleinere pastorie gelegen tussen het nieuwe klooster en de kerk.

Direct bij het begin van de oorlog werden de zusters geconfronteerd met oorlogsleed. Soldaten die tijdens de invasie van de Duitsers gewond raakten werden in het klooster verpleegd. Aan het einde van de oorlog werd de strijd steeds heftiger, de luchtgevechten namen toe en vliegtuigen stortten brandend neer.

Ondanks dreigende frontgevechten bleven de zusters in het klooster. Op 12 oktober 1944 werd America getroffen door zwaar granaatvuur, waarna vliegtuigen een belangrijk knooppunt van wegen bombardeerden, dat middenin van het dorp lag. Het klooster, dat in die tijd veel Griendtsveense evacués huisvestte, kreeg ook twee voltreffers te verduren. Veertien doden werden in de spreekkamer van het klooster opgebaard en werden later in een collectief graf begraven. Op 28 oktober moesten ook de zusters America verlaten en vertrokken ze met enkele spullen op kruiwagens naar Sevenum waar ze tot 18 december '44 verbleven, het moment waarop ze terugkeerden naar hun lege vernielde klooster.

Na de oorlog werd begonnen met de wederopbouw van het klooster. Na het herstel van de oorlogsschade (onder andere gaten op de zuidwest-hoek), werd in 1956 het klooster geheel opgeknapt. Er kwam waterleiding, een badkamer en geiser, de vloeren werden voorzien van linoleum, de voorgevel opnieuw gekleurd en gevoegd, en de ramen en deuren werden geveerd.

Gedurende winter van 1979 werd er in verband met de hoge brandstofkosten van afgezien de kerk door de week te verwarmen. Van januari tot maart stelden de zusters haar huiskapel ter beschikking voor dagelijkse missen van de parochie (*zie foto*).

Het grootste aantal mensen dat in die tijd in de kapel was, is 26 personen, inclusief de zusters.

Gaandeweg werden de zusters ouder waardoor langzaamaan taken werden overgedragen. Door het gebrek aan zusters kon de congregatie ook geen nieuwe zusters meer naar America sturen. Het vertrek van de zusters uit America was onvermijdelijk.

Uiteindelijk werd op 12 februari 1981 in overleg met pastoor Heidendael vastgesteld dat de zusters op 1 oktober 1981 uit America zouden vertrekken.

Periode 3 1982-2015 Huisartsenpraktijk met woning

Intussen ging de dorpsraad van America op zoek naar een eigen huisarts voor America. Na veel praten en ook zoeken werd deze gevonden in de persoon van Jan van Dongen. *Zie krantenartikel 30-11-1980*

AMERICA – Het Horster kerkdorp America krijgt met ingang van het nieuwe jaar een eigen huisartsenpraktijk. Voorzitter J. van Enckevort van de dorpsraad America heeft dat gisteravond bekend gemaakt tijdens de maandelijkse bijeenkomst van de dorpsraad.

De dorpsraad heeft zich de afgelopen jaren sterk gemaakt voor een huisartsenpraktijk in America. Onder meer is geprobeerd om een huisarts te krijgen samen met het Venrayse kerkdorp Ysselsteyn. In dit dorp heeft zich inmiddels een arts ge-

**America
krijgt
eigen
huisarts**

vestigd. Onlangs heeft de dorpsraad de 29-jarige Jan

van Dongen uit Hulten bereid gevonden in America een huisartsenpraktijk te starten.

Het ligt in de bedoeling dat de arts zich met ingang van 12 januari in America vestigt. Hij krijgt voorlopig onderdak in het Groene Kruisgebouw.

„Wij zijn erg blij met de komst van een huisarts naar America”, liet voorzitter Van Enckevort weten. Het ligt in de bedoeling dat dokter Van Dongen binnenkort met de inwoners van America kennis komt maken tijdens een vergadering van de dorpsraad.

Op zeker moment kreeg de in het Groene Kruis-gebouw gevestigde huisarts van de kerk het aanbod zijn praktijk voor te zetten in de voormalige pastorie en klooster.

Een deel van de begane grond werd verbouwd tot praktijk en het overige deel kreeg de bestemming van woonhuis. De voormalige schuur werd verbouwd tot woonkamer en er werd een serre toegevoegd. Een ingrijpende verandering in de gebouwstructuur was in 1985 de doorbraak van het pastoorstoilet aan het eind van de gang waardoor een directe verbinding naar de toenmalige schuur/bijkeuken ontstond.

Andere toevoegingen uit die tijd waren de luiken aan de voor- en zijgevels, de nieuwe voordeur en de carport die later vervangen werd door een garage/schuur met opbergzolder uitgevoerd in zink. Ook in het interieur hebben verschillende verbouwingen plaatsgevonden, waaronder de inrichting van de praktijkruimtes in 1982 en in 1994 in zijn huidige vorm en het verbouwen van de ruimtes op zolder tot werken logeerkamers in 1995.

In 2010 startte huisarts en initiatiefnemer Jan van Dongen in America een traject om te komen tot een gezondheidscentrum (GCA) nieuwe stijl. In november 2010 is een intentieovereenkomst getekend tussen enkele participanten en in juli 2011 is een stichtingsbestuur opgericht. In augustus 2012 werd het Businessplan GCA door het bestuur vastgesteld.

Doelstelling is om het GCA het eerste aanspreekpunt te laten zijn voor zorg en maatschappelijke dienstverlening in America en omgeving. Het gezondheidscentrum America wordt de aanbieder van zowel geïntegreerde als laagdrempelige eerstelijnszorg en maatschappelijke dienstverlening. In nauwe onderlinge samenwerking wordt de zorg afgestemd op de behoefte van de cliënt, waardoor er kwalitatief hoogwaardige, professionele en doelmatige zorg wordt geboden dicht bij huis. Daarvoor wil het GCA een spilfunctie invullen om de zorgkracht van de inwoners te mobiliseren en te organiseren, als verbinding tussen 1e en 0e lijn.

Over het gebouw en alles wat er in zou moeten komen is met een aantal mensen uit America en de architect in de vorm van co-creatie goed nagedacht. In plaats van de standaardopzet van een gezondheidscentrum, met een wachtkamer, teamkamer en behandelruimtes, is gepraat over het concept van een woonhuis, met een openbare woonkamer, keuken, serre/tuinkamer en afzonderlijke prive-kamers, voornamelijk gesitueerd op de verdieping. De woonkamer is een ontmoetingsplek voor het dorp, waar men binnenloopt voor koffie of een boek.

De keuken kan buiten kantooruren gebruikt worden om samen voor groepen te koken, en dient overdag als ontmoetingsplek voor gebruikers en zorgverleners. De tuinkamer kan in combinatie met de keuken gebruikt worden voor dagopvang, maar ook afgesloten worden voor vergaderingen en interdisciplinair overleg.

Periode 4 2016 Start bouw Gezondheidscentrum 't Laefhoë

Uitgangspunt voor het ontwerp is een modellenstudie, waarin verschillende gebouwvormen zijn onderzocht. De oude pastorie, c.q. klooster wordt behouden en wordt intern verbouwd. Er is gekozen voor een aanbouw in 'blokmodel' waarin het toe te voegen programma evenredig is verdeeld over drie verdiepingen en geplaatst is op de locatie van de voormalige schuur/ woonkamer. Enerzijds om op het kavel voldoende ruimte over te houden om de gewenste voorzieningen als een moestuin, openbaar terras en voldoende parkeermogelijkheden te realiseren. Anderzijds om de bereikbaarheid en de verhuurbaarheid van de tweede verdieping van het bestaande pand te vergroten. Door op iedere verdieping een fysieke link te leggen vormen bestaand en nieuw één gebouw. In de nieuwbouw wordt op een eigentijdse manier aansluiting gezocht bij het bestaande monumentale gebouw. Door het zadeldak, welke haaks aansluit op de bestaande kap, gelijk aan de voormalige schuur/ woonkamer.

En door het deels behouden van de gevel van de voormalige schuur/ woonkamer, wat ervoor zorgt dat het bestaande en het nieuwe volume in elkaar zijn verweven. Voor de gevelbekleding is

gekozen voor Europees thermisch verduurzaamde houten gevelplanken waarvan de maatvoering overeenkomt met twee lagen metselwerk. Hout benadrukt het karakter van een bijgebouw, doordat historisch gezien bijgebouwen vaak in hout werden uitgevoerd. Daarnaast is het in combinatie met houtskeletbouw een licht en duurzaam verantwoord bouw materiaal. Het hout vergrijst snel en door zijn natuurlijke kleur sluit dit naadloos aan bij het historische metselwerk. De liftschaft kan bij voorkeur grotendeels uitgevoerd worden in glas. Zo wordt er veel daglicht het hart van het gebouw ingetrokken, en heeft men van hieruit een uitzicht op de naastgelegen monumentale kerk.

Op 16 juni 2016 werd de 1^e steen gelegd en op 28 juli 2016 ging de vlag in top (zie foto's).

Rond de jaarwisseling zal het gebouw in gebruik genomen worden en is een mooi historisch pand behouden gebleven en gaat het een volgende fase in als 't Laefhoës van America. ◀

BOEK ALS PRODUCT VAN EEN AMBACHTSMAN

Jörgen Denissen

Op 10 juli 2016 is het tweede boek geboren van Geschiedenis Melderslo en wij noemen het 'Melderslo 100 jaar. Huizen en Bewoners 1916-2016'. Ik hoef u niets op de mouw te spelden, het was veel werk. Een boek waarvoor een scheutje inspiratie nodig was en veel transpiratie. In dit artikel wil ik u meenemen met datgene wat u eigenlijk nooit leest: de gebruikte gereedschappen - in grove penseelstreken - van een ambachtsman die als eindproduct een boek opleverden. Een heel dik en zwaar boek.

MELDERSLO 100 JAAR
HUIZEN EN BEWONERS 1916-2016

Gedroomd, gedragen en geboren.
Ons tweede boek
Geboren op 10 juli 2016

2.900 gram
672 pagina's
2.000 (en meer) foto's
4,5 centimeter dik
Geheel in kleur

MELDERSLO 100 JAAR

Trotse ouders
Geschiedenis Melderslo

Kom, kijk en bewonder!

Afbeelding 1. Jaar 2016. Geboortekaartje boek 'Melderslo 100 Jaar'

Waar begon het allemaal mee? Wat is het zaadje dat uitgroeide tot dit boek?

Het zaadje

Het zaadje is de foto hieronder. Ze dateert waarschijnlijk uit 1934 en biedt, vanaf de hoek van de huidige Beemdweg, een blik op de Sint Odastraat. Het is een van de weinige vooroorlogse foto's van de kern van Melderslo. Zou het niet geweldig zijn geweest als iemand in de jaren twintig of dertig het hele toenmalige dorp op foto's had vastgelegd? Voortbordurend op die gedachte ontstond een jaar of acht geleden de eerste wens om eens het hele dorp – straten, huizen en mensen – vast te leggen.

Afbeelding 2. Jaar 1934 (rond). Sint Odastraat vanaf hoek Beemdweg richting kerk (1932-1944). Eerste gebouw rechts is smederij Van de Lisdonk.

Het jubileum van 100 jaar Melderslo was het perfecte moment om de wens ook daadwerkelijk te realiseren. In mei 1916 besloot de gemeente Horst namelijk om een lagere school te bouwen in Melderslo. Na de school kwamen een coöperatie, een kerk, een rector, een pastoor, verenigingsleven en een gemeenschap die zich verbonden voelt aan het dorp Melderslo.

Gereedschapskist

Van welke gereedschappen hebben wij gebruik gemaakt bij het plannen en maken van dit boek?

1. Streven naar volledigheid
2. 'Keep it simple'
3. De kunst van het verleiden
4. Kwaliteitscirkel van Deming (1900-1993): Plannen – Doen – Controleren – Actualiseren
5. Vele handen maken licht werk en geven draagvlak
6. Laat duizend bloemen bloeien
7. Ben voorbereid op het onverwachte

Streven naar volledigheid

Wat moet er in het boek? Vanaf het begin was het duidelijk dat het een koffietafelboek moest worden. Een mooi boek met veel foto's, op goed papier, gebonden en voorzien van een leeslint. Eerst de foto's en daarna pas het voorwoord (beter: achterwoord), ontsluiten van bronnen en een historische terugblik. Het gaat om de foto's. Zij die meer willen lezen kunnen achterin aan hun trekken komen.

Met een streven naar volledigheid moest het hele dorp vastgelegd worden. Alle huizen, alle gezinnen en alle straten. En daarenboven ook nog alle landschapskenmerken, dit zijn elementen in het landschap met een hoog 'Wist u dat ...'gehalte. Waar de een zo aan voorbijrijdt, ziet en ander een bron voor een of meerdere verhalen over dat wat geschieden-is.

Het start- en ijkpunt van alle huizen is een adressenlijst van de gemeente Horst aan de Maas waarop de straatnamen en huisnummers staan. Meer staat er niet op die lijst maar voor ons doel perfect omdat we op basis hiervan de adressen konden verdelen onder de fotografen en vinger aan de pols houden op de voortgang.

'Keep it simple'

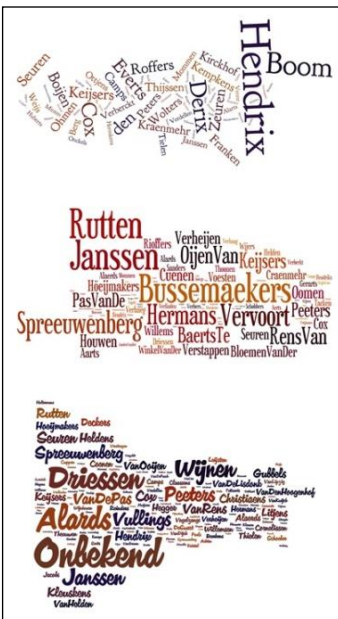
Het moest niet alleen een mooi boek worden maar ook een rustig boek. Een boek dat eenvoudig en rust uitstraalt. Dit hebben wij gedaan door alle huizen er in zijn geheel op te zetten. Het gezin

moest voor de dichte voordeur staan en van top tot teen zichtbaar zijn. Bij de onderschriften beperken wij ons tot de familie- en voornamen. Geen geboortejaren tussen haakjes of beroepen.

De kunst van het verleiden

Een koffietafelboek met alle huizen en gezinnen. Straat voor straat. Daarna komt het deel waarin wij de lezer verleiden om ook de geschiedenis tot zich te nemen. Het oudste document uit 1394, in facsimile, waarin Melderslo genoemd wordt. De notulen uit 1916, in facsimile, waarin besloten wordt “tot het bouwen eener school te Melderslo”. Oude kaarten, met veel details, in kleur. Een luchtfoto. De nieuwe huisnummering uit 1948 waarin de A-nummers van de adressen omgezet worden in straatnamen.

Om te tonen hoe achternamen, voornamen en beroepen in de loop van ruim 200 jaar wijzigden en deels hetzelfde zijn gebleven hebben wij gebruik gemaakt van woordenwolken. Een krachtige en statistisch betrouwbare manier om te laten zien hoe vaak iets voorkomt. Hoe groter de naam in de woordenwolk, hoe meer de naam voorkomt.

Afbeelding 3. Achternamen Melderslo in een woordenwolk (van boven naar beneden): jaar 1797, 1860 en 2016.

PDCA cirkel en vele handen maken licht werk

Deming gaat er in zijn 'Plannen – Doen – Controleren – Actualiseren' (PDCA) cirkel vanuit dat de kwaliteit van een product beter wordt door, keer op keer, dezelfde stappen te doorlopen. Ons eerste plan en projectafbakening is in februari 2013 gemaakt. Na verschillende mijlpalen is het plan, in de loop der tijd, deels aangepast en verfijnd.

In december 2014 vroegen wij in ons dorpsblad De Kwaker naar 20 tot 25 fotografen. Na extra en onverwachte reclame, tijdens de carnavalsoptocht in Melderslo, hadden wij het geluk om in totaal over 29 fotografen te kunnen beschikken. Over deze fotografen hebben wij het maken van de foto's verdeeld.

Om alle neuzen dezelfde kant op te krijgen, draagvlak te creëren, weeffouten in beeld te krijgen en knelpunten te identificeren bij individuele fotografen deden wij een aftrapsessie samen met de fotografen. Hierna moest iedere fotograaf droog oefenen: doe alsof het al juni 2015 is en maak een complete set met foto's van drie adressen en lever deze op.

Op 6 juni 2015 hadden wij onze eerste gezamenlijke fotodag. Het dorp was vooraf op de hoogte gebracht, via De Kwaker, van onze komst. Na de zomer van 2015 hadden de meeste fotografen hun foto's opgeleverd.

Laat duizend bloemen bloeien

Een fotograaf is een kunstenaar en schepper. De opdracht voor het maken van de huis- en gezinsfoto's was afgebakend. Om de energie van de scheppende fotograaf, ongehinderd, toch te laten stromen kreeg iedere fotograaf ook een vrije opdracht. Kijk. Volg je creatieve hart. Laat duizend bloemen bloeien. Registreer met je camera. Een kleine greep uit het eindresultaat: gezinnen op een rij met hun favoriete muziek, voordeurknoppen en bloemen in vele kleuren.

Ben voorbereid op het onverwachte

Niet alles valt te plannen of te voorzien. Keer op keer de ogen goed openhouden voor nieuwe kansen of andere wegen. Een van de

fotografen had een paar foto's van huizen gemaakt met zijn eigen drone. Handig!

Dit resulteerde in de niet geplande hoofdstukken over geasfalteerde toegangswegen, oud-nieuwe foto's 1934 (kerktoren 1932-1944) en nieuwe foto's vanaf huidige kerkplein. Allemaal gemaakt met een drone op 27 meter hoogte.

Grad Cox (1916-2016) overleed een paar maanden voor de druk van het boek. Hierdoor was er extra afstemming nodig met zijn familie of de mooie foto van hem nog wel op de voorkant van het boek mocht blijven staan. Dit mocht. Zijn begrafenis op een platte kar en de stoet in de kerk leverden mooie foto's op. Niet voorzien. Niet gepland. Alsnog opgenomen.

De oplevering van de foto's en bijbehorende administratie door de fotografen was wisselend. Bij sommigen vlekkeloos. Bij de meesten ontbraken er wel een of meer foto's of onderschriften zonder toelichting. Door keer op keer terug te grijpen naar de ijklijst met adressen was altijd duidelijk wat klaar was en wat nog moest komen.

Eindresultaat

Het eindresultaat mag er zijn. Het regent "mooi" en "erg mooi". Wim Moorman geeft, in zijn blog '*Intermezzo – 100 jaar Melderslo*' van 11 juli 2016 , aan: "fantastisch boek", "uniek document" en "welgemeend advies: kopen!" ◀

Broekhuizen • Tel: 077 - 463 14 95 • info@hermkensvof.nl

BEKNOPTE GESCHIEDENIS VAN DE MOLENS IN BROEKHUIZEN

Jeu Derikx

Op de grens tussen Broekhuizen en Broekhuizenvorst wordt de weg gekruist door de Broekhuizer molenbeek. Tot de novemberdagen 1944 lag aan de Maaszijde van de weg een watermolen. Deze oorspronkelijk aan de heren van de "Heerlijkheid Broeckhuijsen" toebehorende molen werd vele generaties lang bediend door de familie Stoffels (alias Mulders, Muller, Mueller). Reeds in 1590 is Stoffels "de Mueller" een der schepenen van Broekhuizen. Deze familie leverde ook de molenaars voor de watermolen te Arcen, de "Onderste Molen" en de "Leuthermolen" te Venlo. In 1603 vertrok ene Jan "de Mueller" naar Arcen.

Op het kerkhof in Broekhuizen staat een hoog hardstenen kruis met het volgende

Opschrift: een wapenschild met molenijzer: Anno 1649 Den 12 Mert is gestorven Jan Stoffels "Godt troost die siel".

In 1787 heeft de watermolen een grondige restauratie ondergaan, zoals blijkt uit de nieuwe erfpachtscanon: "Dennach Seine königliche majestät Von Preuysen, Unser allergnadister Herr mittels Résc: dem vom 1ste Mai 1787 befohlen, dasz die zu der Herrlichkeit Broeckhuysen "gehörige auf kosten der landstände neu erbaute oberste Wasser-Mühle" eto..(zie c) Getuige de muurankers, werd de watermolen in 1761 in steen herbouwd.

Vóór 1788 stonden twee watermolens vlak bij elkaar; een graanmolen lag vlak bij de weg en een oliemolen lag halverwege de weg en de Maas.

Het onderslagrad dat de oliemolen aandreef moest rond 1890 plaatsmaken voor een Stoommachine en rond 1907 werd het bovenrad vervangen door een waterturbine.

De onderste molen waar olie werd geslagen, kon vaak lange tijd niet gebruikt worden,

Vanwege de hoge waterstand van de Maas, in 1786 zelfs gedurende 7 maanden; hij werd in 1788 afgebroken wegens bouwvalligheid. In deze molen werd tevens jenever gestookt/gebrand.

Bij de komst van de elektriciteit in 1929 verdween de stoommachine en bij het malen werd gebruik gemaakt van de waterturbine of van elektriciteit.

In de pachtcontract van 1790 tussen de eigenaar, de Koning van Pruisen en de pachters J. van Eijndt, J. Baatsen en P. Hermans, is sprake van een rond 1788 nieuw-gebouwde windmolen op de Duyvenkamp (Molenberg) en de herstelde bovenste water-molen. De pachters kregen toestemming om op eigen kosten in de herstelde watermolen een Olie molen in bedrijf te nemen, hetgeen gebeurde. Uit het contract blijkt ook dat de inwoners van de heerlijkheden Broekhuizen en Broekhuizenvorst verplicht waren in deze molens te malen.

Door het te hoog opstuwen van het water van de Molenbeek ontstonden in de loop van de 19^e eeuw geregeld moeilijkheden met de grondeigenaren aan de bovenloop van de beek.

De windmolen, bouwjaar 1787/1788, een graanmolen, was een gesloten standaardmolen, zeer gunstig gelegen op de Molenberg (nu Molenberg 8).

Voor de schippers was de vlak aan de Maas gelegen molen “met de ster”, een goed Oriënteringspunt. Waarschijnlijk waren de wieken oud-hollands opgehekt.

In 1603 ontstond een conflict tussen de heer van Arcen en de molenaar van de watermolen aldaar, omdat deze nog niet wilde beginnen met malen. Door de schout en schepenen gerechtelijk gedwongen, moest de molenaar de molen “opendoen”, maar uit wraak werd het meel zo slecht gemalen, dat de mensen er geen brood van konden bakken.

De Heer van Arcen zei toen, dat hij wel voor een nieuwe molenaar zou zorgen, die zijn werk beter verstond. Volgens oude schatrekeningen woonde in 1626 in Arcen Gijsbert Stoffels, de “Meulenmeister” , afkomstig uit Broekhuizen.

Jan de Mulder wordt nooit Stoffels genoemd, toch is verwantschap met Gijsbert waarschijnlijk. Zowel Gijsbert als Jan sterven in het beruchte pest jaar 1635. De in 1615 geboren zoon van Jan, ook Jan genaamd, is in 1632 peter van een kind van zijn oudere broer en wordt dan “den jongen Jan Muller” genoemd. In 1639 wordt zijn zoon Peter geboren en in het doopregister staat hij als “Jan de Muller” genoteerd.

De voornoemde Gijsbert Stoffels, Meulenmeister, is waarschijnlijk ook molenbouwer of molenmaker geweest.

Watermolen Graan en Oliemolen

Deze watermolen lag tot november 1944 aan de doorgaande weg van Broekhuizen naar Broekhuizenvorst aan de Molenbeek (zie foto).

Uit een proces-verbaal van opneming van de “Watermolen van Broekhuysen” van 3 november 1856 door “den Waterstaat” , getekend door burgemeester Hermans en wethouders Freulich, de geadmiteerde landmeter C. H. Dupont en G. van Dijck, namens de toenmalige eigenaren F. van Dijck en P. C. Hafmans, is het navolgende ontleend. De molen was een graan- en oliemolen. De graanmolen had een bovenslagrad met een diameter van 2.94 meter en schoepen met een breedte van 1,07 meter. De oliemolen had een onderslagrad met een diameter van 5.72 meter en 46 cm brede schoepen. In dit proces-verbaal zijn ook peilen vermeld. Aldus werd o.m. vastgelegd tot welke hoogte de molenaar water van de Molenbeek mocht opstuwen. Bij een onderzoek daarnaar, ingesteld door “den waterstaat”, is gebleken dat de molenaar hoogsels gebruikte. Dit wil zeggen, dat hij met losse planken op de stuwsluizen de stuwhoogte wederrechtelijk verhoogde.

Door het gemeentebestuur werd echter verklaard; “dat er hoegenaamd geen nadeel aan de boven liggende landen wordt veroorzaakt wanneer voor het peil wordt aangehouden de bovenkant der hoogsels, welke de molenaar gewoonlijk bezigt”. De gemeente meende dat “wil men den molenaar niet meer recht schenken dan hem door oud gebruik toekomt” het molenpeil met 25 cm verlaagd zou moeten worden. Dit werd door waterstaat echter niet nodig geacht.

Uit het archief van laatstgenoemde dienst blijkt, dat molenaar P.I.F. van Dijck in 1887 een aantal wijzigingen aan sluizen en grondark heeft aangebracht, zonder daar de vereiste vergunningen voor af te wachten. Zij werd hem bij besluit van gedeputeerde staten van Limburg van 14 oktober 1887 2^e afdeling A, La 6579/3z achteraf nog verleend.

Van Dijck, eigenaar en molenaar maakte tegen deze vergunning bezwaar. Hij beweerde, dat het stuwpeil te laag was vastgesteld en vroeg verhoging daarvan en daarboven nog eens het fiat voor het gebruik van hoogsels op de schuif van de stuwsluis.

De Gedeputeerde Staten stelden van Dijck in de gelegenheid aan te tonen, dat het peil voor 1856 ook hoger lag. Dit kon of wilde van Dijck niet.

Mede in verband met een zestal tegen de verhoging ingebrachte bezwaren van eigenaren van stroomopwaarts van de molen gelegen weilanden, die bij hoog opstuwen onder water lopen van hun gronden vreesden, besliste de Gedeputeerde Staten bij besluit van 10 Augustus 1888, 2^e afdeling A, La 4502/4 0 afwijzend op het dubbele verzoek van v. Dijck.

In 1908 deelde Alf. Van Dijck aan de Gedeputeerde State mede, dat hij “wegens verandering van zijn bovenslag waterrad in een turbine hij genoodzaakt is de sluizen in de molenbeek te veranderen en wel in plaats van drie slechts twee te behouden”. Deze A. van Dijck heeft eigen briefpapier waaruit blijkt dat hij een Wind-, Water-, Stoomgraanmolen, lijnmeelfabriek en handel in Voerartikelen en Granen te Broekhuizen bezat.

Nagenoeg gelijk met het verzoek van van Dijck komt in December 1908 een klacht van een onbekend aantal eigenaren van bovenstrooms van de molen gelegen gronden binnen over de

schade, welke zij lijden door de te slechte waterafvoer en het te hoge peil van de Molenbeek.

Uit het rapport van het onderzoek blijkt dat het bovenslagrad reeds geruime tijd voor 1908 is verwijderd en de molen werd aan gedreven door een stoommachine. De vergunning wordt in 1909 alsnog verleend, omdat bij aanleg van de turbine de grondark verlaagd is en daarvan een betere waterafvoer te verwachten is.

In 1932 is tegen de toenmalige (huurkoop) eigenaar-molenaar Johannes Gerardus Pijpers proces-verbaal wegens te hoog stuwen opgemaakt. Volgens de betrokken politieambtenaar, van Bommel, zou er 9 cm. te hoog gestuwd zijn. Het waterstaatsonderzoek wijst echter uit dat van Bommel met te gebrekkige hulpmiddelen moest werken en de door hem bevonden 9 cm. er maar 3 zijn. Molenaar Pijpers heeft deze fout hersteld en er moet worden aangenomen dat de ambtenaar O.M. bij het kantongerecht van Roermond de zaak geseponneerd heeft.

De heer Th. Pennings is de laatste eigenaar - molenaar geweest.

Volgens een brief van Burgemeester en Wethouders van Broekhuizen aan de Provinciale Waterstaat gedateerd 29 April 1957, no 290 werd de watermolen op 22 november 1944 door oorlogsgeweld totaal verwoest. De molen was toen nog slechts graanmolen en had drie koppels stenen.

De gemeente kocht daarna het stuwrecht van de molen af en de molenaar Pennings verkocht zijn herbouwplicht aan een molenaar uit Well, die deze vervulde door het bouwen van een elektrische maalderij.

Het restant van de watermolen is daarna geleidelijk gesloopt.

Van de overgebleven maalsteen werd op 5 juni 1985 bij de Molenbeek dit monumentje opgericht ter herinnering aan de in november 1944 verwoeste watermolen.

De standaardmolen of windmolen

Deze molen lag tot ongeveer 1920 honderdvijftig meter noord oostelijk van de watermolen op de hoge gedeelte van de Molenberg te Broekhuizen. Hiervan is minder bekend dan van de watermolen. In de “voorlopige lijst der Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst” daterend uit 1926, komt de molen in tegenstelling tot vrijwel alle andere Limburgse standaardmolens, niet voor. Zij is evenmin opgenomen in een staat van windmolens in Limburg uit 1932. Het verloren gaan van de molen dateert van circa 1920 en waarheen verkocht ook dit is niet achterhaald.

De enige bekende, zeer onduidelijke afbeelding verschaft zeer weinig informatie. Het is vrijwel zeker een “gesloten” standaardmolen” geweest, dat wil zeggen dat rond de onderbouw een muur was geplaatst, waardoor een bergruimte ontstond. Verder lijkt het waarschijnlijk dat de wieken oud-hollands opgehekt waren. Over het aantal steenkoppels en de verdere inrichting zegt de foto uiteraard niets. Deze bewijst slechts dat het een prachtige molen was, waarvan de kast (het molenhuis) als versiering een ster had, destijds veel gebruikt, alsmede dat gesproken kan worden van een fraai, geheel vrije en bovendien gunstige ligging op een terreinverhoging.

De standaard of windmolen op de Molenberg is afgebroken omstreeks 1920

Op Molenweg te Ooijen Broekhuizenvorst heeft ook een molen gelegen. Hierover is nagenoeg niets bekend.

In een van de Cijnsboeken van Ooijen 18^e eeuw wordt hier melding van gemaakt. ◀

Voor al uw

**FIETS-REPARATIES
en 2e HANDS FIETSEN**

**WIEL BECKERS
RIJWIELSERVICE**
Van Merwijkstraat 47
Horst

Open: ma t/m vrij 19.00-20.00 uur

**Bel voor inlichtingen:
077 - 398 63 32**

AL GOUD GEVONDEN?

Xavier van Dijk

Wanneer archeologen met een opgraving bezig zijn, krijgen ze met regelmaat deze vraag voorgeschoteld door de gemiddelde geïnteresseerde met gevoel voor humor. Niet helemaal onterecht, want regelmatig wordt inderdaad goud gevonden. Meestal wordt de pers er dan bijgehaald, en wordt de bijzondere vondst wereldkundig gemaakt. Omdat men als de dood is dat schatgravers en ander tuig een vindplaats komt verstoren, worden dergelijke spectaculaire vondsten vaak pas bekend gemaakt nadat een opgraving is afgerond.

Zelf heb ik nog nooit goud gevonden, maar het is wel enkele malen gevonden op “mijn” opgravingen of op opgravingen waar ik bij betrokken was. Hoewel ik me voorgenomen heb om niet te veel toe te geven aan wereldse zaken als goud en andere opsmuk, wil ik hier toch enkele aardige zaken uit de doeken doen.

De laatste keer was in de afgelopen “winter”. In de kern van het Brabantse Alphen, op zo’n 100 m van de kerk, konden we een kleine opgraving uitvoeren. Ter plekke was in 1950 al een deel van een Merovingisch grafveld uit de 6^e eeuw opgegraven, maar de locatie was niet geheel bebouwd. Toen er plannen klaarlagen om hier nieuwbouw te plegen, was dit een kans om de oude opgraving min of meer opnieuw te doen en te zien of men destijds zaken had gemist of verkeerd had geïnterpreteerd. Al snel na de start was het prijs, toen we een gouden sierraad in een vierkanten grafkuil vonden: “Marc, we hebben goud gevonden!” Hij keek op, opmerkelijk genoeg met een gezicht alsof hij een fles azijn had leeg geslurpt. Vanaf dat moment gingen bij alle collega’s de oren recht op staan. Niet bij Marc. Die zag de bui al hangen: pers, schatgravers, plaatsen van hekken, politie inschakelen, opdrachtgever informeren, kosten voor conservering, tentoonstellingen, de burgemeester en het college van B & W op bezoek, gedoe, gedoe, gedoe. Uit een ander graf kwam een ijzeren werpbijl en een knop van een houten schild tevoorschijn, vermoedelijk een mannelijk krijgergraf. Pfff, nog meer gedoe...

Zijn humeur verbeterde echter iets toen hij zelf in een ander graf vondsten deed die ook aardig zijn: een compleet kruikje, een gouden ring versierd met glaspasta en een gouden ketting bestaande uit meerdere kleine hangertjes die ook met glaspasta waren ingelegd.

Zulke vondsten doen de meeste archeologen maar één keer in hun leven, als ze die al vinden. Specialisten die zich bezig houden met Neanderthalers of andere perioden in de vroege Prehistorie zullen dergelijke vondsten nooit doen, en als ze die al vinden, beschouwen

ze het als vondsten uit middeleeuwse verstoringsen van hun vindplaats...

Enkele jaren geleden had ik een opgraving van een boerderij-erf in het Friese Joure (tja, soms brengt het werk je nog eens ergens). We waren enkele weken bezig met het uitgraven van funderingen, waterputten, waterkuilen, greppels en andere kuilen. Het erf was bewoond vanaf pakweg de 13^e eeuw tot in 2013, toen de laatste boerderij werd gesloopt. Een collega piepte met zijn metaaldetector alle grond vakkundig af. Kort na de ochtendpauze kwam hij naar me toe en stelde me de vraag: "Wat krijg ik als ik goud vind?" "Een ijsje", antwoordde ik, denkend in het ootje te worden genomen. Lachend opende hij zijn hand en toonde me een gouden ring. Te zien aan het formaat, maakwijze en de fijne versiering was die gemaakt in de late 19e eeuw en bedoeld voor een vrouwenhand. Ze zal absoluut *not amused* zijn geweest toen ze hem verloor.

In 2010 was ik bezig met de opgraving van twee boerderij-erven in Sterksel, gelegen in de Brabantse Kempen. In een pakket geroerde grond achter één van de hoeses vond Jos zeven munten, daterend uit de 17e tot de vroege 20e eeuw. Een bijzondere exemplaar was van goud.

Het gaat om een zogenaamde Altin die is geslagen in naam van Ahmad I in Qustantiniyah (Constantinopel), die heerste van 1603 tot 1617. De munt is sterk afgesleten en plaatselijk is iets van de rand afgesneden; klaarblijkelijk is de munt lang in omloop geweest en draagt daar ook de nodige sporen van. Gezien de vondstlocatie is de munt verloren, ongetwijfeld tot groot verdriet van de eigenaar. Zou hij er lang naar hebben gezocht?

Een Altin van goud die is geslagen in naam van Ahmad I in Qustantiniyah (Constantinopel), die heerste van 1603 tot 1617

Een Turkse munt in een klein gehuchtje in de Kempen lijkt vreemd, maar is echter niet. Het gewicht in goud bepaald de waarde van een munt, niet de herkomst of datering. De munt zal ongetwijfeld door vele handen zijn gegaan voordat die in de grond is beland. Via de eigenaar van Sterksel, de adbij van Averbode, of steden als 's-Hertogenbosch of Eindhoven, kan de munt zijn weg naar de Kempen hebben gevonden.

Twintig jaar geleden is het mooiste gouden voorwerp gevonden waarbij ik aanwezig was. Als student had ik mijn eerste echt betaalde baan in de archeologie. Op het Sint Anthoniusveld bij het Venrayse gehuchtje Lull was woningbouw gepland, en de

gemeente liet er een opgraving uitvoeren. Lijdend voorwerp was een nederzetting die werd bewoond van de 7^e tot in de late 11^e eeuw. Maanden aan een stuk heb ik er opgravingputten uitgezet, vrijwilligers aangestuurd, profielen beschreven en getekend, kuilen van boerderijen leeg gespit. We vonden vele honderden scherven, houtskoolbrokken, ijzeren voorwerpen, brokken leem van vloeren, maalstenen, wetstenen en dergelijke.

Echt spectaculaire vondsten ontbraken vooralsnog, maar wat maakte dat uit? We waren lekker aan het graven! Ik vergeet het nooit meer: in een relatief lege hoek van de opgraving, tegen de Henri Dunantstraat, vonden we een rechthoekige kuil. Enkele meters verderop, achter de heg die het perceel van de openbare weg scheidde, stond een bushokje. Op zich was die kuil niets bijzonders, maar die was toch wel erg rechthoekig, en het formaat van ongeveer 2 x 1 m was wel zodanig dat we begonnen te speculeren. Een liggend persoon zou er precies in passen. Zou het...? Na voorzichtig een doorsnede te hebben gemaakt, vonden we een compleet potje, daarna nog een tweede, en vervolgens werd de rand van een houten kist zichtbaar. Van de dode was echter nagenoeg niets meer overgebleven. Toen Roy voorzichtig een grondmonster van het hoofd wilde nemen, om dit te laten onderzoeken op de aanwezigheid van tandemail, rolde er ineens een plaat goud over het opgravingvlak. Onze ogen werden groot en we konden een kreet niet onderdrukken: WAAUW! Het was een ronde mantelspeld daterend rond het jaartal 600, die toebehoorde aan een vrouw.

Het sierraad is 5 cm groot en bestaat uit een gouden plaat die is bezet met rode halfedelstenen uit almandijnen, gouddraad en email. Tevens werden een gouden hanger en een ijzeren gesp in het graf gevonden. De vrouwe van Lull, zoals we haar gekscherend noemde, moet een bijzondere positie

in haar gemeenschap hebben gehad. Ze had immers niet alleen gouden sierraden, maar bovendien was ze ook nog eens begraven op een huizerf. Dit was een erg ongebruikelijke plek, omdat in die tijd de doden op een apart grafveld bij de kerk werden begraven. Uiteindelijk gaat archeologie daarover: wat vonden, hoe mooi of lelijk ze ook zijn, zeggen over hun eigenaars en hoe die in het verleden leefden.

Wat had ik het er moeilijk mee toen ik nog enkele weken moest wachten voordat ik iedereen mocht vertellen over de gouden mantelspeld, die ik ook een beetje van mij beschouwde! ◀

MB Administratie

voor uw complete administratie

Marjo Beckers

tel. 077 - 397 17 12

e-mail: marjobeckers@hetnet.nl

LEZINGEN, CURSUSSEN en EXCURSIES

De verslagen van de lezingen en excursies worden na de lezing of excursie op de website van het LGOG kring Ter Horst geplaatst. Met ingang van deze uitgave vermelden wij alleen de omschrijving met een verwijzing naar de website www.lgogterhorst.nl. Mocht u niet in de gelegenheid zijn de website te raadplegen, dan kunt u contact opnemen met de secretaris.

2016

- Avondwandeling in Sevenum, woensdag 6 juli 2016
- Voorjaarsexcursie Oostkantons, zaterdag 16 april 2016
- Lezing: "Geschiedenis van het champignononderwijs in Horst", door de heer Bram van Nieuwenhuijzen uit Horst woensdag 13 april 2016
- Jaarvergadering, lezing over de "Pannoven" door drs. Marcel Dings woensdag 16 maart 2016
- Lezing: "Van lentefeest tot festival", Door de heer Sander Matthijssen uit Blerick, woensdag 3 februari 2016
- Wintercursus 2016: "De Peel".

PROGRAMMA + ACTIVITEITEN 2016

Bij het ter perse gaan van dit nummer was het programma nog niet compleet. Kijk daarom op de website www.lgogterhorst.nl onder het kopje "Agenda".

BESTUUR LGOG KRING TER HORST

Voorzitter:

Dhr. drs. M.P.G.M. van den Munckhof, (Marcel)
Harrie Driessenstraat 3, 5961 TT Horst. Tel: (077)3981833
vdmunckhof.m@gmail.com

Secretaris en vice-voorzitter:

Dhr. P.J.T. Vissers, (Jan)
Hertog Willemlaan 16, 5961 TK Horst. Tel: (077)3984140
secretariaat@lgogterhorst.nl

Penningmeester:

Dhr. P. Jakobs R.T., (Peter)
De Pelslap 7, 5961 LP Horst. Tel: (077)3985242
peter.jakobs@ziggo.nl

Lid:

Mw. W.J.G. Seuren-Keijsers, (Mien)
De Donckstraat 41, 5975 AB Sevenum. Tel: (077)4671443
pwa.seuren@home.nl

Lid:

Dhr. ing. P.J.M. Jakobs, (Pieter)
Gastendonkstraat 15, 5961 JW Horst. Tel: (077)3986873
lgog@lgogterhorst.nl

Lid:

Dhr. A.H. Snellen (Arie)
Nieuwe Baan 6, 5865 AN Tienray. Tel: (0478)692196
arie48@ziggo.nl

Lid:

Dhr. drs. X.C.C. van Dijk (Xavier)
St. Josephstraat 18, 5961 GM Horst. Tel: (077)4654354
x.van.dijk@raap.nl

Verspreiding convocaten/persberichten:

Dhr. drs. W.J. Moorman, (Wim)
Meterikseweg 153, 5961 CV Horst. Tel: (077)3981606
wim.moorman@hetnet.nl